

Tekst van de toespraak van René Orij, opleidingsdirecteur Rechtsgeleerdheid, bij de uitreiking van de bachelordiploma's rechtsgeleerdheid, 11 november 2015

Geachte aanstaande afgestudeerde bachelors Rechtsgeleerdheid. Geachte alle andere aanwezigen.

Met veel genoegen sta ik hier u toe te spreken bij het behalen van uw tweede diploma in de Rechtsgeleerdheid. Eerst de propedeuse en nu de bachelor. De meeste van u zijn op weg naar het derde juridische diploma, de master.

Ik ben al kort geïntroduceerd. Mijn naam is René Orij, ik ben sinds 1 september opleidingsdirecteur Rechtsgeleerdheid van de faculteit der Rechtsgeleerdheid. In die hoedanigheid spreek ik u hier toe. Maar het gaat hier niet om mij, maar om u. U bent vandaag veel belangrijker dan ik.

Bij deze wil ik ter leering ende vermaeck een kort college geven over uw toekomst, nadat de mensen van Grotius u hebben toegesproken over uw studie van de afgelopen jaren, gelardeerd met leuke foto's. Ik wil graag met u vooruitkijken. Niet persé naar uw masterstudie, waar u die ook doet, wellicht in Leiden. Ik wil graag verder kijken, naar de markt voor juridische dienstverlening, en de daaraan gerelateerde arbeidsmarkt voor juristen. Ik neem aan dat u zich heeft georiënteerd op de arbeidsmarkt toen u een studiekeuze maakte; eerst voor de bachelor, en later voor de master.

Wat wil ik nu vertellen over deze markt. Vooral wil ik u deelgenoot maken van een paar grote ontwikkelingen op de markt voor juridische dienstverlening. En hoe die ontwikkelingen wellicht betrekking hebben op u. En hoe uw alma mater inspeelt op deze grote ontwikkelingen.

Hoewel ik weet dat slechts een deel van u de advocatuur in zal gaan, ga ik toch iets zeggen over dat deel van de juridische dienstverlening. Ik ben geen advocaat, maar ik begrijp de ondernemende kant van die beroepsgroep. De afgelopen weken stond er vaak iets in verschillende kranten over de beroepsgroep. Zaken die aanzetten tot nadenken over de toekomst van de beroepsgroep en ondernemingen in de bedrijfstak.

Ik zal een paar citaten geven die de afgelopen twee weken tegen ben gekomen. Een bijzonder toeval, zo recent uit de afgelopen twee weken. Die citaten gaan over hoe het gaat in de bedrijfstak, een visie op de toekomst van de bedrijfstak en wat voor mensen nodig zouden zijn in de bedrijfstak.

Het eerste citaat heeft betrekking op kantoren die zogenaamde whizzkids willen inhuren. Hoe kom ik aan die kennis. In Het Financieele Dagblad van 24 oktober jl. staat het volgende citaat: "Het is de kunst om whizzkids te interesseren voor Allen & Overy". Verder in dat stuk staat: "Vernieuwers die zich wagen aan een innovatieve onderneming in de juridische dienstverlening lopen op tegen de traagheid en het conservatisme van de sector. Toch is ook in de advocatuur de afgelopen jaren de gedachte doorgedrongen dat de wereld fundamenteel verandert en dat stilstaan geen optie is."

Een andere ontwikkeling die ik tegenkwam gaat over middelgrote kantoren, die onder druk zouden staan. In Het Financieele Dagblad van 27 oktober jl. het volgende citaat: "Middelgrote advocaatjes gaan er allemaal aan?!". En in het blad Mr. van november 2015: "Middelgrote kantoren: stilte voor de storm."

De volgende ontwikkeling die ik wil noemen: De computers gaan een deel van het juristenwerk overnemen. Waar heb ik over die trend gelezen? In het NRC van 31 oktober jl. stond het volgende citaat: "De robot wordt eerder arts of advocaat dan kapper". In The Guardian van 2 november jl. stond een stuk over een boek van Daniel Susskind: "*Robot doctors and lawyers? It's a change we should embrace*". In 2010 schreef Susskind al een boek met de prikkelende titel: "*the end of lawyers*".

Ik kan zo nog wel een tijdje doorgaan. In het Financieele Dagblad van 9 november jl. stond: “Jaap Bosman heeft een boek geschreven met de pretentieuze titel: *Death of a Law Firm*, met als ondertitel ‘*Why many business law firms will collapse in the next five years*’”.

We zijn nu op een feestelijke bijeenkomst. Dus wil ik een positief verhaal houden. Dat positieve gaat over onze studenten; u die hier zit om uw bul te ontvangen. Ik denk namelijk dat de studenten van tegenwoordig uitstekend in staat zijn met de eerder genoemde ontwikkelingen om te gaan.

De sleutel tot succes in de veranderende maatschappij en arbeidsmarkt is de beheersing van praktische en wetenschappelijke vaardigheden. Weten hoe met kennis wordt omgegaan en hoe die wordt toegepast. Wat mij betreft is innovatie de kern. Kunnen omgaan met en inspelen op innovatie is een vaardigheid. En een visie ontwikkelen op juridische dienstverlening.

Hoe speelt de Universiteit Leiden daar op in? Ter illustratie pak ik hier het Instellingsplan van de universiteit erbij. Dat stuk is recent, het gaat over de periode 2015-2020, gepubliceerd in februari 2015. Het woord innovatie komt maar liefst 36 keer voor in dat stuk. Ik citeer hierbij uit het document (p. 14):

“De Universiteit Leiden wil een stimulerende academische werk- en leeromgeving zijn voor studenten en doet dat door:

het onderwijs zo te organiseren dat studenten actief participeren, effectief studeren en maximaal gestimuleerd worden om samen met docenten hun talenten tot bloei te laten komen;

- de studenten uit te rusten met de kennis en vaardigheden die nodig zijn voor de arbeidsmarkt en de wereld van morgen:
  - academische vaardigheden in combinatie met *21st century skills*;
  - interculturele competenties en mondiaal bewustzijn;
  - vaardigheden op het gebied ondernemerschap en leiderschap;
- de diversiteit in de academische gemeenschap te bevorderen en iedereen gelijke kansen te bieden om talenten optimaal te ontplooien;
- de masteropleidingen nog uitdagender en aantrekkelijker te maken.”

Met die Vaardigheden van de 21 eeuw doelt men op vaardigheden, deels hierboven genoemd, die men niet direct verwacht op een universiteit. In het plan worden ze genoemd (p. 15):

- Het kunnen samenwerken in teams
- Internationale en interculturele competenties
- Ondernemerschaps- en leiderschapsvaardigheden
- Digitale vaardigheden.

Om dit prikkelende verhaal af te sluiten: deze universiteit ondersteunt u bij het vinden van een plek in de maatschappij, in de juridische wereld, op de arbeidsmarkt, maar u moet het natuurlijk nog wel zelf doen. Leren, het leren van *21st century skills*.

Succes met uw vervolgstudie en loopbaan.